

PRANJE NOVCA I ZLOUPOTREBA INFORMACIONIH TEHNOLOGIJA

Dragan Đurđević

doktorant - Fakultet civilne odbrane Beograd

gale063@yahoo.com

Zašto zapad ne može ući u trag finansiranju terorističkih mreža, kakva je i Bin Ladenova Al Kaida? Ono što pakistanci zovu hundi, indijci havala, kinezi fekijan, ili let novca, kao veoma stari način transfera para, za istražioce je veoma teško da otkriju. Potraga za Al Kaidinom finansijskom mrežom liči na lutanje slepim ulicama lavirinta, jer se novac transferiše iz ruke u ruku po sistemima koji su izmišljeni mnogo pre nego što su postojale banke¹

Jack Sweeny

Abstrakt

Ovaj rad razmatra mehanizme neophodnosti povećane saradnje između finansijskih institucija i informatičara na suzbijanju zloupotrebe informacionih tehnologija radi pranja novca. Trendovi međunarodne trgovine, tokovi novca i kapitala, kretanje ljudi, dobijaju nove pojavne oblike i gube mnoga od postojećih ograničenja. Nastaju nove mogućnosti ali i još nepoznati rizici koje nije moguće sagledati do kraja. Sve ugroženija nacionalna bezbednost zahteva nove pristupe i rešenja bezbednosnog odgovora, reakcije i fronta organizovane demokratske države u suprotstavljanje pranju novca i zloupotrebi informacionih tehnologija.

Ključne reči: pranje novca, zloupotreba informacionih tehnologija, zakonska regulativa, bankarski računi, finansijske transakcije, Svetska banka, Međunarodni monetarni fond.

U okviru fronta nacionalne, regionalne i globalne borbe usmerene na iskorenjivanje organizovanog kriminala i povećanju stepena bezbednosti veliki značaj poseduju do sada relativno neistražene mogućnosti suzbijanja pranja novca. U svemu tome su primarno značajne aktivnosti nacionalnih vlada uz veoma rastući značaj regionalne i multilateralne saradnje različitih tela i organizacija, što je trajna spoljno-politička i bezbednosna orijentacija naše zemlje, vlade i demokratskih institucija². Donošenje saveznog Zakona o suzbijanju pranja novca³ je samo prvi korak, formalne prirode, koji za sobom povlači

¹ <http://www.danas.org/programi/aktuelno/2001/10/20011022102913.asp>, 08.04.2003.

² Naša istraživanja zasnovana na Đurđević D. "Saradnja zemalja jugoslovene Evrope u suzbijanju pranja novca kao element borbe protiv terorizma", Beograd: Časopis "Poslovna politika" (Broj jul-avgust 2003 str. 19-21).

³ ("Službeni list SRJ", br. 53/2001) Član 2.

Pranjem novca, u smislu ovog zakona, smatra se polaganje novca stečenog obavljanjem nezakonite delatnosti (siva ekonomija, trgovina oružjem, drogom, psihotropnim supstancama i dr.) na račune kod banaka i drugih finansijskih organizacija i institucija ili uključivanje na drugi način tog novca u legalne finansijske tokove – koje domaća i strana fizička i pravna lica vrše radi obavljanja dozvoljene privredne i finansijske delatnosti.

Pod novcem u smislu stava 1. ovog člana podrazumevaju se gotov novac, efektivni strani novac i druga finansijska sredstva.

Postupcima kojima se omogućava pranje novca smatraju se:

veoma značajne unutrašnje i spoljne obaveze koje će biti sve oštrije izražene u formi implicitnih zahteva i obaveza, koje će morati da ispuni naša zemlja u procesu stabilizacije i pripajanja sa Evropskom Unijom (EU) i reintegracije u međunarodne finansijske institucije (Međunarodni monetarni fond, Svetska banka, Svetska trgovinska organizacija i druge). Zbog toga je veoma značajno odrediti implikacije mehanizama i instrumenata suzbijanja pranja novca na sektore: a) banaka, b) finansijskih institucija i v) privrede. Uz rastuću saradnju na međunarodnom planu u ovoj sferi, moguće je unapređenje nacionalne bezbednosti i zaštita nacionalnih interesa kao trajni strateški interes demokratskog društva i civilnih institucija.

Izražena nestabilnost savremenog sveta u ekonomskom, političkom i društvenom pogledu, uz unipolarni svetski poredak koji je potisnuo blokovske tradicionalne podele i hladni rat ali ga nije eliminisao, donela je nove izazove. Jedan od svakako najvećih izazova je pranje novca.

Ogroman napredak u razvoju informacionih tehnologija, internet, e-poslovanje, relativno jeftini informatički resursi (mogućnost nabavke personalnog računara od strane pojedinca, zakup i usluge internet provajdinga), kao i ostvarivanje dugogodišnjeg sna "kupovina iz fotelje" preko mreže, uz posedovanje platne kartice za plaćanje elektronskim novcem, stvorili su i preduslove da se u glavama pojedinaca stvori ideja za zloupotrebu istih.

Prethodno definisano okruženje kao jednu od bitnih determinanti ima i ekspanziju zloupotrebe informacionih tehnologija do neslučenih granica. Zbog toga, ali svakako ne samo zato, pranje novca prerasta od usko nacionalnog i eventualno regionalnog u primarni problem regionalne i globalne bezbednosti koji će biti u fokusu svetske politike tokom prvih decada 21. veka.

Uloga nacionalnih vlada u suzbijanju pranja novca je nezamenljiva. Zaoštavanje borbe protiv terorizma, sve bezočiji teroristički akti, nove metode rada, uključivanje sve većeg broja informatičkih stručnjaka u rad terorističkih organizacija i grupa zahtevaju nove odgovore i kreiranje nacionalnih i koordiniranih međunarodnih strategija borbe u suzbijanju pranja novca. Snažan nacionalni finansijski, bankarski i regulatorni sistem i državne institucije su zaloga efikasne borbe u suprotstavljanja pranju novca. Savremena borba protiv zloupotrebe informacionih tehnologija se odvija na više frontova: nacionalnom, regionalnom i međunarodnom. Kreiranje nacionalne strategije borbe protiv pranja novca podrazumeva izgradnju i očuvanje ljudskih prava i sloboda, institucija demokratskog društva. Suština je: društvena zajednica jedino može biti na strikno zakonskim osnovama bolje zaštićena i bezbednija od pojava pranja novca i zloupotrebe informacionih tehnologija u te svrhe.

Trendovi međunarodne trgovine, tokovi novca i kapitala, kretanje ljudi, dobijaju nove pojavne oblike i gube mnoga od postojećih ograničenja. Nastaju nove mogućnosti ali i još nepoznati rizici koje nije moguće sagledati do kraja. Novi fenomeni 21. veka zahtevaju nove organizovane društvene odgovore i reakcije. Sve ugroženija nacionalna

-
- prikrivanje ili utaja porekla novca ili prikrivanje mesta gde je novac uložen, prikrivanje namene korišćenja imovine i svih prava koja proističu iz obavljanja zabranjene delatnosti;
 - zamena ili prenos imovine koji proističu iz obavljanja zabranjene delatnosti;
 - sticanje, posedovanje ili korišćenje imovine koji proističu iz obavljanja zabranjene delatnosti;
 - prikrivanje, kod svojinske transformacije preduzeća, nezakonito stečene društvene imovine i društvenog kapitala.

bezbednost zahteva nove pristupe i rešenja bezbednosnog odgovora, reakcije i fronta organizovane demokratske države u borbi protiv pranja novca. Mogućnost da naša zemlja u ovom domenu ostvari značajne rezultate i proboje je potencijal sticanja enormnog regionalnog i međunarodnog kredibiliteta i povećavanja ugleda i uticaja naše zemlje i njene spoljnje politike. Uslov za to su kreiranje nacionalne koordinirane strategije suprotstavljanja pranju novca, za koju je potrebno vreme, materijalni resursi, ljudi i institucije.

Ključnu ulogu u ovoj borbi će imati banke i njihovi informacioni sistemi. Najveća je odgovornost banaka u suprotstavljanju pranju novca je sprečavanje, kako samog pranja nelegalno stečenog novca, tako i sprečavanje njegovog uvođenja u legalne tokove. Vrlo je značajna elaboracija veoma obuhvatnih i kompleksnih procedura sticanja saznanja o stvarnim aktivnostima klijenata, sticanja jasnog i nedvosmislenog saznanja i uvida za koje namene se koriste novčana sredstva (kratkoročna), investira kapital (dugoročno), sa fokusom na procedurama interne kontrole i interne revizije i eksterne komercijalne revizije, prema Međunarodnim i nacionalnim standardima revizije i računovodstvenim standardima kao i nacionalnim regulativama i merama vezanim za platni promet (unutrašnji i međunarodni).

Da bi se pojava pranja novca i zloupotrebe informacionih tehnologija suzbila neophodno je uspostaviti aspekte rane detekcije, suzbijanja i prevencije pranja novca u bankama i u sistemu platnog prometa. Kontinuirano suprotstavljanje pranju novca značajno onemogućava na preventivnoj osnovi finansiranje svih vidova kriminala. Zbog toga je potrebno sagledati u kakvoj će poziciji biti banke, bankarski, finansijski i privredni sistemi nacija, regionalni i globalni po uvođenju novih mera suprotstavljanju pranju novca kao i mehanizama za kontrolu i nadzor informacionih tehnologija koje u ovoj vrsti aktivnosti čine medium .

- **Suprotstavljanje pranju novca** predstavlja skup mera, radnji, aktivnosti i postupaka koje preduzimaju nadležni organi u cilju ostvarivanja funkcije države u domenu suzbijanja mehanizama pranja novca, odnosno zaštite njenih vitalnih vrednosti i nacionalne. Zaštita ne predstavlja bilo kakvu posebnu organizaciju koja bi izvršavala zadatke iz oblasti javne i državne bezbednosti, već naprotiv, delatnošću nadležnih državnih i društvenih organa ostvaruje se funkcija integralne zaštite nacionalnih interesa od negativnih efekata pranja novca.
- **Sistem suprotstavljanja pranju novca** predstavlja jedan od najnovijih podsistema u okviru integralnog sistema bezbednosti (javne i nacionalne) i obuhvata niz radnji i mera u sklopu organizacije fizičke i tehničke zaštite i bezbednosne zaštite (aktivne i pasivne), radi sprečavanja raznih kriminalnih i drugih oblika ugrožavanja nacionalne bezbednosti u sferi pranja novca i borbi protiv terorizma na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu, sa ciljem otkrivanja njihovih učinilaca, kao i efikasnije zaštite države od mehanizama pranja novca i terorizma što je od centralnog značaja za bezbednost zemlje, nacionalne privrede i građana.

"Udžbenici koji se bave pranjem novca kažu da postoje četiri zajednička faktora za sve takve operacije. Prvi polazi od činjenice da nema potrebe za pranjem ako svako zna čije su pare kad one izađu iz mašine za pranje. Dakle, prvo pravilo je da vlasništvo i poreklo moraju biti sakriveni.

Drugo podrazumeva da novac mora promeniti oblik. Niko ne pere pare da bi od tri miliona dolara u banknotama od 20 dolara na kraju dobio tri miliona dolara u banknotama od 20 dolara. Zato se gotovina pretvara u bankovne račune, skupe slike, luksuzne vile, automobile, zemlju, čekove... Američke vlasti su pre nekoliko godina utvrdile, recimo, da su pare prane preko računa otvorenih na ime Merilin Monroe, Zeke Rodžera, Me Vest,

Abrahama Linkolna... Promena oblika, kad je reč o ogromnim iznosima gotovine, znači i smanjenje obima. Jer, suprotno opštem uverenju, dva miliona dolara ne mogu stati u aktiva: dva miliona dolara u novčanicama od 20 dolara je gomila visoka bar tri metra.

Treće, trag koji ostaje iza para mora biti nejasan. Cilj čitave operacije je propao ako neko može ući u trag parama od početka do kraja. Zato se ona sprovodi kroz bezbroj bankarskih računa, preko lažnih banaka i lažnih kompanija. Recimo, otvorite firmu ili banku na Holandskim Antilima i tamo položite svoj ilegalno zarađen novac. Uz pomoć dobrih veza, prebacite pare u Rotterdam, na račun brodske kompanije registrovane u Panami sa sedištem na Kipru. Oni ih pošalju u Singapur, na račun osiguravajućeg društva registrovanog u Lihtenštajnu sa sedištem na Ajsl of Men, odakle pare idu na račun građevinske kompanije registrovane u Hongkongu koja radi u Monaku, a ima račun u Los Angelesu. I tako bar četrdesetak puta. Ako ste spretni i brzi ceo posao možete obaviti za manje od sata.

I na kraju, ma kroz kakve i ma kroz koliko operacija novac prolazio pri pranju, nad njim uvek treba imati kontrolu. Svi ljudi umešani u posao znaju da je reč o prljavim parama i da njihov vlasnik malo šta može učiniti ako ih ukradu. Koliko je opasno ne poštovati ovo pravilo uverila su se četiri Mađara početkom 1992. godine. Sa 2,6 miliona nemačkih maraka u rukama ušli su jednog dana u glavnu zgradu čuvene švajcarske banke Kredit Svis, na Paradeplacu u Cirihu, gde su imali zakazan sastanak. U velikom, mermernom holu prišla su im dvojica muškaraca koji su se predstavili kao službenici banke. Dok je jedan sa koferima punim para otišao u sobu da ih prebroji, drugi je Mađare pozvao na kafu. Pošto se onaj prvi nije pojavljivao ovaj drugi je otišao "da proveri gde je" i - više se nije vratio. Nedelju dana kasnije isto se proveo i jedan kanadski biznismen koji je - opet u Kredit Svis na Paradeplacu - došao sa torbama u kojima je bilo 2,5 miliona dolara u švajcarskim francima.

Banka je sprovedla istragu, utvrdila da niko iz nje nije bio umešan i ostalo je nejasno kako je sve bilo moguće. Pokazalo se, ipak, da i nad lopovima ima lopova."⁴

Formiranjem institucije za prikupljanje relevantnih informacija koja bi prikupljala i razmenjivala kako finansijske, tako i informacije koje se odnose na bilo koji vid zloupotrebe informacionih tehnologija na domaćem i međunarodnim nivou u svrhu kontrolisanja i prevencije pranja novca i zloupotrebe informacionih tehnologija, postigli bi se značajni rezultati. Potrebno je osnovati međuresornu radnu grupu koja bi okupljala sve agencije i institucije uključene u suzbijanje pranja novca i zloupotrebe informacionih tehnologija kako bi se redovno testirao i ocenjivao njihov rad i razgovaralo o adaptaciji ka novim izazovima.

Nameće se neophodnost programske harmonizacije rada banaka i drugih finansijskih ustanova i institucija koji se mora poštovati kako bi standardi za identifikaciju finansijskih transakcija delovali i omogućili praćenje stvarnih korisnika računa⁵. Sama problematika pranja novca i zloupotrebe informacionih tehnologija nameće obaveze kako bankarima tako i informatičarima da svako iz svog ugla da maksimalan doprinos na sprečavanju ovog društvenog zla čija transformacija upravo svoj novi procvat zasniva na zloupotrebi informacionih tehnologija.

Značajan ako ne i najveći doprinos na ukazivanju i sagledavanju zloupotrebe informacionih tehnologija možemo sresti u knjizi "Kompjuterski kriminal" dr Slobodana R. Petrovića gde se na sistematičan način uz vredno prikupljene primere može videti praktična evolucija zloupotrebe informacionih tehnologija od prvobitnih

⁴ <http://www.blicnews.com/no24/3novac/novac1.htm> 02.05.2003.

⁵ Đurđević D. "Suprotstavljanje pranju novca u jugoistočnoj Evropi", Beograd: Časopis "Pravni informator" (Broj 7-8 / jul-avgust 2003 str. 51-55).

sitnosopstveničkih ka krupnim kriminalno-organizovanim, finansijskim, političkim, terorističkim i drugim malverzacijama:

⁶"Da bi slika o kompjuterskom kriminalu bila što potpunija, pa samim tim i jasnija, čitaocu se nudi još jedan broj primera, među kojima se nalaze i slučajevi iz naše sredine. Ova činjenica samo potvrđuje konstataciju da mi, kada je u pitanju kompjuterski kriminal, nismo, niti ćemo biti izuzetci.

- Z. M., KU br. 11978/83 od 19.05.1983. godine, blagajnik ekspoziture "Beobanke" izvršio je krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz 51. 242. KZ SRS i krivično delo falsifikovanja službene isprave iz čl. 428. KZ SRS na sledeći način:

Ekspozitura "Beobanke" gde je Z. M. bio zaposlen koristila je terminale za direktno ubacivanje novog stanja u računar i za provere stanja imovine po štednim partijama štediša koji traže isplatu. Za rad na terminalu posebno su obučeni pojedini radnici "Beobanke" među kojima je bio i Marković, ali nisu svi obučeni radnici i radili na terminalu, već samo likvidatori koji su dobili i specijalne ključeve za startovanje, bez kojih terminal ne može da radi. Ovi su ključevi prilikom davanja kontakata na dnevniku terminala ostavljali trag u vidu šifre tako da se po pravilu uvek znalo koji je radnik radio na terminalu, što je predstavljalo jednu vrstu zaštite od zloupotreba.

Međutim, u odnosima među radnicima u ekspozituri vladalo je veliko poverenje, pa je prvi ovlašćeni radnik početkom radnog vremena stavljao svoj ključ u bravu terminala i nije isključivao mašinu do kraja radnog vremena, a promene na terminalu vršio je ko stigne od zaposlenih. Ovu mogućnost iskoristio je Z. M., pa je u terminal ubacio svoju dinarsku štednu knjižicu "Beobanke" koja glasi na donosioca i zahtevao isplatu od 180.000 dinara, iako je na knjižici imao samo 2.000 dinara. Naravno, terminal nije dozvolio traženu isplatu niti je, pošto je tako bio programiran, iskazao minusni saldo od 178.000 dinara, već je u knjižici zabeležio traženu isplatu od 180.000 dinara, a u rubrici "stanje" iskazao stvarno stanje od 2.000 dinara koliko je vlasnik zaista imao. Odmah nakon ove promene Z. M. je na terminalu izvršio novu promenu u štednoj knjižici i to u suprotnom smeru, odnosno sada je izvršio storniranje tražene isplate knjižeći brojkou 180.000 crvenim brojevima. Na ovaj način kroz dnevnik terminala prikazano je da je isplata stornirana te je promena imovine svedena na nulu. Međutim, mašina je storniranje u knjižici prihvatila kao uplatu, pa je sada fiktivno povećala stanje imovine na 182.000 dinara. Na ovaj način Z. M. je u računaru stvorio lažno stanje imovine za navedeni iznos i mogao je u bilo kojoj ekspozituri "Beobanke" podići 182.000 dinara, što je on i učinio. Otkrivanje ovog krivičnog dela bilo je otežano bez obzira na šifru ključa kojom je određen radnik zadužen, jer se preko nje nije moglo utvrditi ko je izvršio promene na terminalu, kao i činjenicu da je isplata izvršena sa partije štednje na donosioca, te je izvršilac bio nepoznato lice. Krivično delo je uočeno tek naknadnom kontrolom dnevnika terminala iz koga se videla nelogičnost promene storniranja isplate iznosa od 180.000 dinara.⁷

- U aferi Irangejt, koja je potresla SAD krajem 86. i početkom 87. godine, Tot Hoi, sekretarica potpukovnika Olivera Norta, bivšeg pomoćnika Reganovog savetnika za nacionalnu bezbednost, koji je slao oružje u Iran, a dolare u švajcarske banke i Centralnu Ameriku, kad joj je ponuđen "sudski imunitet", priznala je da joj je Nort, u vreme kada je afera već buknila, naložio da na kompjuteru "koriguje" četiri najvažnija dokumenta u

⁶ Petrović, R. Slobodan. (2001) *Kompjuterski kriminal - drugo izdanje*. Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije.

⁷ Krušić M., ISKUSTVA GSUP-A BEOGRAD U OTKRIVANJU NOVIH POJAVNIH OBLIKA KRIVIČNIH DELA IZ OBLASTI PRIVREDNOG KRIMINALITETA U POSLOVNIM BANKAMA, Bezbednost, Beograd, 1986., br. 2, str. 169-176.

skandalu, kako u kompjuteru ne bi ostale kompromitujuće verzije. Ona je takođe potvrdila da je Nort, rge odlaska iz Bele kuće, uništavao kompromitujuća dokumenta.⁸

- Na savetovanju javnih tužilaca Jugoslavije, održanom u Kragujevcu 1984. godine, referat o kompjuterskim pljačkama podneo je zamenik okružnog javnog tužioca iz Maribora, koji je već imao određeno iskustvo sa ovim vidom krivičnih dela. U mariborskom slučaju se radilo o utaji poreza od 12 miliona tadašnjih dinara, kao i o krađi podataka iz jednog računara i njihovoj kasnijoj preprodaji za pozamašne svote novca.
- Jedan programer iz ruskog Ministarstva odbrane radio je za rusku mafiju.⁹
- Jednom činovniku ureda za dečije dodatke u Zapadnoj Nemačkoj uspelo je da falsifikuje šifru svog kolege i tako prodre u lavirint kompjuterizovanog sistema izvlačeći, dosta dugo, sume i do deset hiljada maraka.¹⁰
- U San Francisku, posrednik u trgovini sa kravatama organizovao je kriminal korišćenjem računara svoje firme za "pranje" gangsterskog novca.¹¹ "

¹²Jedan od primera nemilosrdne borbe u suzbijanju pranja novca je svakako i međunarodni sudski proces koga je prošle godine pokrenula Evropska unija, optuživši kompaniju Reynolds za pranje novca. R.J. Reynolds (RJR), je drugi po veličini duvanski koncern u SAD. EU je podigla optužnicu zbog navodnog pranja novca. U optužnici protiv R.J. Reynoldsa, proizvođača cigareta marke "Kamel" i "Vinston", EU tvrdi da je kompanija:

"Više od deset godina vodila i nadzirala pranje novca". Po optužnici EU na 145 stranica "RJR je učestvovao u organizovanom kriminalu i podupirao ga time što je prao novac koji vodi poreklo iz trgovine drogom i iz drugih zločina".

EU tvrdi da su šefovi podzemlja svoje ilegalne prihode prali kupovinom cigareta u ogromnim količinama, koje su plaćali preko posrednika i perača novca. Istragu su sprovedi članovi OLAF-a, nemačkog državnog tužioca Franz-Hermann Bruennera. Optužnica detaljno opisuje zamršene puteve Rejnoldsovih cigareta u jednom i vraćanje novca u suprotnom smeru... Kakav će konačan epilog ove optužnice biti ostaje da se vidi na sudu.

Na osnovu svega do sada izloženog jasno se nameće potreba za povećanom kontrolom društvenih i državnih činilaca nad pojavama zloupotrebe informacionih tehnologija i spregom ovih pojava sa pranjem novca. Kombinacija ova dva nedela svakako utiče na potrebu školovanja specifičnih kategorija stručnjaka kao sto su revizori informatičkih tehnologija, veštaci za informacione tehnologije i dr.

Abstract

Anti-Money Laundering

and malversation with information technology

Dragan Djurdjevitch, MA, PhD Candidate
Faculty of Civil Defence – University of Belgrade

⁸ Tanjug, 26.02.1987. god

⁹ CYBER TERRORISM, op. cit.

¹⁰ Politika, 3.12. 1983. god.

¹¹ Bequai A., HOW TO PREVENT COMPUTER CRIME, John Wiley & Sons, Inc., 1983., str.vii.

¹² <http://www.eurunion.org/news/press/2002/2002060.htm> 02.05. 2003.

This paper is reviewing the mechanisms of the increased cooperation in the area of anti-money laundering campaign and prevent of malversation with information technology . Trends of international trade, flows of money and capital, movements of people, are increasingly having new visible forms and at the same time looseing the existing limitations and boundaries. New possibilities and also unknown risksa are emerging which are not possible to view at the full extent at this moment. Increasingly more endangered national security is demanding new approach and solutions of the security response, and reaction of the front of the organized democratic state in anti-money laundering war and malversation with information technology.

Key words: money laundering, malversation with information technology, legal regulation, bank accounts, financial transactions, World Bank, International Monetary Fund.

LITERATURA

1. Ali, A. S. (1998) *A Gateway for Money Laundering? Financial Liberalisation in Developing and Transnational Economies*. Journal of Money Laundering Control, Vol.1, No.4, April.
2. Bošković M. (2001), *Aktuelni problemi suzbijanja pranja novca*, Bezbednost, 1, 565.
3. Campbell, A. (1997) *The High Street solicitor and the proceeds of criminal activity - the risks*, Journal of Money Laundering Control, Vol.1, June.
4. Chang, A. and Herscowitz, A. (1995) *Money Laundering*, American Criminal Law Review, Volume 32, n° 27, winter 1995; 499-525.
5. Ehrenfeld, R. (1992) *Evil Money: Encounters Along the Money Trail*. Harper Collins Publishers, New York.
6. Hinterseer, R. K. (1997) *An Economic Analysis of Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, Vol.1, No.2, October.
7. International Monetary Fund (1996) *Macroeconomic Implications of Money Laundering*. Working Paper prepared by P. Quirk. April.
8. Keh, D. (1996) Economic Reform and Criminal Finance, *Transnational Organized Crime*, Volume 2, n°1, spring; 66-80.
9. Ljutić, B. Ž. (2000, 2002) *Revizija. Teorija i praksa*. Beograd: Magistar biznis administracije-MBA Press.
10. Masciandaro, D. (1998) *Money Laundering Regulation: The Micro Economics*, Journal of Money Laundering Control. Institute of Advanced Legal Studies. Volume Two, Number One, Summer.
11. Paradise, T. S. (1998) *Money Laundering and International Political Economy*, Journal of Money Laundering Control, Vol.1, No.3, January.
12. Petrović, R. Slobodan. (2001) *Kompjuterski kriminal - drugo izdanje*. Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije.
13. Savona, E, and De Feo, M. (1994) *Money Trails: International Money Laundering Trends and Prevention/Control Policies*. Paper presented to the International Conference on Preventing and Controlling Money Laundering and the Use of the Proceeds of Crime: A Global Approach, Courmayeur Mont Blanc, Italy, 18-20 June.
14. Tessens, G. (2000) *Money Laundering: A New International Law Enforcement Model*, Cambridge University Press, New York.

15. Thony, J.-F. (1996) *Processing Financial Information in Money Laundering Matters: The Financial Intelligence Units*, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Volume 3, 257-282.
16. Zakon o sprečavanju pranja novca, "Službeni list SRJ", br. 53/2001